

OPISKELUN SEURANNAN KEHITTÄMINEN

Lieksan kristillisessä opistossa

Mervi Turunen

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

6.5.2006

Tekijä(t) Turunen, Mervi	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti			
	Sivumäärä 27	Julkaisun kieli Suomi		
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka			
Työn nimi Opiskelun seurannan kehittäminen Lieksan kristillisessä opistossa				
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu				
Työn ohjaaja(t) Turpeinen, Veijo				
Toimeksiantaja(t) Lieksan kristillinen opisto				
Tiivistelmä Kehittämistehtävän tarkoitus oli luoda Lieksan kristilliselle opistolle opiskelijoiden opintojen seuranta varten taulukkolaskennalla toteutettu keskitetty opintosuoritusten ja tuntikertymien kokoaminen. Kehittämistehtävä liittyy myös opiston kehittämiseen ja opiskelijatietojen helppoon saatavuuteen. Kehittämistehtävä palvelee opiskelijoita, opetushenkilökuntaa sekä opiskelijoiden huoltajia. Opiskelijoiden arvioinnissa pyritään myös opiskelijan itsearviointiin, joten opiskelijan kehittymistä opinnoissaan voidaan tarkastella kokonaisvaltaisesti ja helposti. Näin saavutetaan opiskelijan omaa opiskeluaan jäsentävä tilanne jokaisen opintojakson jälkeen. Opiskelijaa ohjataan itseohjautuvuuteen, elinikäiseen oppimiseen ja vastuullisuuteen omasta toiminnastaan.				
Avainsanat (asiasanat) arviointi, itsearviointi, kehittäminen				
Muut tiedot				

6.5.2006

Author(s) Turunen, Mervi	Type of Publication Development project report	
	Pages 27	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Development project of studies follow-up in The Christian Folk High School of Lieksa		
Degree Programme Vocational Teacher Education College, Vocational Teacher Education		
Tutor(s) Turpeinen, Veijo		
Assigned by The Christian Folk High School of Lieksa		
Abstract The purpose of the development project was to create spreadsheet tables to follow the development of the students' studies. With these tables it will be easier to follow up each student's personal curriculum and absence from school. This development project is part of the developing of folk high school and makes it easier to get students' information. This development project is useful to students, teachers, career adviser and parents. It also supports student's self evaluation. So it's easy to observe the results comprehensively. So students will see how they have achieved their studies after each course. Students are supervised with their studies, selfcontrol, lifelong learning and responsibility for their actions.		
Keywords evaluation, self evaluation, development		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1. Johdanto	2
1.1. Kehittämishankkeen tausta ja tarve sekä hankkeen liittyminen oppilaitoksen kehittämiseen	2
1.2. Oman pedagogisen osaamisen kehittäminen.....	3
1.3. Kehittämistehtävän tavoitteet	3
2. Tiedolliset lähtökohdat	5
2.1. Lieksan kristillisen opiston arvoperusta, ihmiskäsitys, tiedonkäsitys sekä oppimiskäsitys.	5
2.2. Teoreettinen viitekehys	6
2.3. Opiskelijaseuranta muissa kansanopistoissa, ammattiopistossa ja aikuisopistossa.....	9
3. Organisaatio	10
3.1. Organisaatiotyypit ja organisaation osatekijät	10
3.2. Oppilaitos organisaationa.....	10
3.3. Oppiva organisaatio	11
3.4. Lieksan kristillisen opiston organisaatio	12
4. Kehittämistehtävän toteutus.....	13
5. Tulosten arviointi ja käytännön kokemukset	17
6. Pohdinta ja kehittämissuunnitelmat.....	18
Lähteet.....	20
Liitteet	21
Liite 1 Ohjeet opiskelijatietojen kirjaamiseen.....	21

1. Johdanto

1.1. Kehittämishankkeen tausta ja tarve sekä hankkeen liittyminen oppilaitoksen kehittämiseen

Lieksan kristillisellä opistolla ei ole ollut keskitettyä opiskelijoiden opintoseurantaan tehtyä taulukointia eikä mitään valmista työvälinohjelmia. Opiskelijoiden, varsinkin peruskoulu-linjan ja kymppiluokan, tuntikertymää pitää pystyä seuraamaan lukuvuoden aikana. Samalla opiskelijat itsekin näkevät opiskelun tilanteen ja pysyvät myös ajan tasalla. Lisäksi seuranta-aulat ovat helppoja käyttää ja ne eivät vaadi ylimääräisiä investointeja. Pienellä oppilaitoksella ei ole resursseja valmiisiin opiskelijahallinto-ohjelmistoihin. Taulukkolaskentaohjelma riittää ja se toimii jokaisen käyttäjän koneessa ja mistä pääsee opiston lähiverkkoon.

Koska tällaista seuranta-aulaa ei ole ollut ennen, kerättiin tiedot manuaalisesti. Keväällä on ollut ongelmia "saada" opiskelijoiden tunnit täyteen, koska ei saatu hyvissä ajoin tietoja opiskelijoiden henkilökohtaisten opintosuunnitelmien toteutumisesta. Todistukset on helppo kirjoittaa, koska kaikki opiskelijan tiedot näkyvät selkeästi ja ovat ajan tasalla. Pyrin kehittämään oppilaitosta tällä hankkeella, koska esimerkiksi tarkastusta varten tai opiskelijan siirryttyä muualla kesken lukuvuoden, pitää pystyä antamaan reaaliaikainen kuva opiskelijan saavutuksista.

Perusopetuslaissa nro 628/21.8.1998 pykälässä 22 säädetään oppilaan arviointi:

"Oppilaan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Oppilaan oppimista, työskentelyä ja käyttäytymistä arvioidaan monipuolisesti."

"Koulun arviointikäytäntö kertoo oppilaille niistä asioista, joita koulu pitää tärkeänä. Näin oppilasarviointin tulee olla nimenomaan oppilaille hyödyllistä ja informatiivista." (Eloranta 2000, 73)

Opinnäytetyö liittyy oppilaitoksen sähköisen tiedonkulun kehittämiseen ja henkilökunnan ja opiskelijoiden tiedonsaannin helpottamiseksi.

Oppilaitoksen johdolle kehittämishanke on apuväline. Kokonaisvaltainen opiskelijoiden huolenpito, opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen sekä opiskelijahuollon ja opetuksen välistä yhteistyötä kehitetään.

1.2. Oman pedagogisen osaamisen kehittäminen

Opin tuntemaan muiden linjojen opetussuunnitelmat sekä pystyn kehittämään tietoteknisiä taitoja. Pystyn toimimaan yhdyshenkilönä ja annan koulutuksen käyttäjille. Yhteistyötaidot kehittyvät, sillä jokaisen käyttäjän tarpeet tulee huomioida. Palautteen saaminen käyttäjiltä on tärkeää ja työn kehittäminen yhteistyössä muun henkilöstön kanssa.

1.3. Kehittämistehtävän tavoitteet

Selkeyttä oppilasseurantaan

Jos opiskelijoiden henkilökohtaiset opetussuunnitelmat ovat kansiossa opiston toimistossa, ei niitä juuri tule katseltua. Koska esimerkiksi kymppi-luokalla pyritään korottamaan peruskoulun päättötodistuksen arvosanoja, pitää tieto arvosanoista olla näkyvissä. Mukautetut aineet peruskoulussa ja opiskelijan henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassa jäävät helposti huomioimatta. Lukuisat kädentaitojen valinnaisaineet pitää olla opettajan tiedossa hänen suunnitellessaan tunteja ja hankkiakseen materiaaleja. Lisäksi lukuvuoden aikana voi kirjata tärkeitä huomioita opiskelijoiden kehittymisestä, jotka näkyvät kaikille käyttäjille jatkotoimenpiteitä varten. Poissaoloihin puututaan muutenkin, mutta lukuvuoden aikaiset poissaolot näkyvät kaikki yhdellä lomakkeella. Jokaisen jakson lopussa voidaan kontrolloida tuntikertymät ja poissaolot sekä puuttua ongelmaan ajoissa. Toimistohenkilökunnan ei tarvitse erikseen kerätä opettajien päiväkirjoista tuntikertymiä ja poissaoloja.

Asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (10§ 630/1998) mukaan opiskelijan tiedot ja taidot sekä niiden kehittyminen on arvioitava riittävän usein koulutuksen aikana ja koulutuksen päättyessä

Hyöty opiskelijoille ja huoltajille

Opiskelijat saavat selkeän kuvan menestyksestään. Koska kymppiluokkalaiset tulevat korottamaan arvosanojaan, pitää opettajien tietää peruskoulun päättötodistuksen arvosanat. Nämä tiedot on kerätty käsin paperille, mikä on hidasta ja hankalaa. Kymppiluokalla 1100 tuntia pitää tulla täyteen ja opiskelija saa kaksi lisäpistettä toisen asteen yhteishaussa. Opiskelijalle tarjoutuu mahdollisuus itsearviointiin jo opiskelun alkuvaiheesta lähtien. Usein käy niin, että opiskelija herää vasta keväällä korottamaan arvosanojaan, mutta silloin se on jo myöhäistä. Opiskelussa menestyminen vaikuttaa itsetunnon kehittymiseen. Oppilaanohjaaja voi suorittaa välitavoitteiden arviointia seurantataulukoinnin avulla opiskelijan kanssa. Jos opiskelija on yli 10 %:n poissaolotunnit kurssilta, joutuvat opiskelijat tekemään lisätehtäviä. Opintojen aikana arvioinnin tehtävä on kannustava ja opintoja ohjaava ja perustuu opiskelijan omaan oppimis- ja kasvamisprosessiin eikä opiskelijan suorituksia verrata toisen opiskelijan suoriin.

Opiskelijoiden huoltajille voidaan kertoa opiskelijan yleinen menestyminen opinnoissa myös lukuvuoden aikana.

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2004) määritellään oppilasarvioinnin periaatteet näin:

Arviointipalautetta tulee antaa oppilaalle ja hänen huoltajalleen lukuvuositodistusten lisäksi riittävästi ja monipuolisesti. Tietoa tulee antaa oppilaan edistymisestä, vahvuuksista sekä niistä oppimisen alueista, joita on kehitettävä. Arviointipalautetta voidaan antaa välitodistuksin, erilaisin tiedottein ja arviointikeskusteluissa tai muilla tavoin. Itsearviointitaitojen kehittymiseksi oppilasta tulee ohjata tarkastelemaan oppimisprosessiaan sekä arvioimaan oppimis- ja työskentelytaitojaan. Tämä edellyttää säännöllisen palautteen antamista oppilaalle hänen työskentelystään. Oppilasta tulee ohjata ja kannustaa arvioimaan monipuolisesti osaamistaan ja oppimistään.

Hyöty opetushenkilöstölle

Syksyllä laaditaan opiskelijoiden henkilökohtainen opintosuunnitelma suoraan lomakkeelle ja kaava laskee opiskelijan valitsemien kurssien tuntimäärät yhteen. Opettajat voivat itse lisätä arvosanat ja poissaolotunnit suoraan taulukkoon joka kurssin loputtua. Opettajat saavat tiedon opiskelijan menestyksestä peruskoulussa ja pystyvät toimimaan sen mukaan esimerkiksi eriyttämällä opetusta.

2. Tiedolliset lähtökohdat

2.1. Lieksan kristillisen opiston arvoperusta, ihmiskäsitys, tiedonkäsitys sekä oppimiskäsitys.

Lieksan kristillisen opiston arvot perustuvat kristillisille arvopohjalle ja opisto on ylpeä herännäisyyden juuristaan. Opiston toiminnan perustana on kristillis-humanistinen ihmiskäsitys. Kasvatuksessa ja opetuksessa korostetaan sosiaalisuutta suvaitsevaisuutta ja toisten huomioon ottamista sekä yhteisön jäsenten yksilöllisyyttä ja erilaisuutta. Erilaisuuden hyväksyminen on voimavara ja ihmiset tekevät tietoisesti valintoja, joilla voivat vaikuttaa elämäänsä. Opistolla uskotaan kansalaisaktiivisuuteen ja opetusta annetaan kaikille samantavaisesti ikään, sukupuoleen, rotuun tai uskontoon katsomatta. Jokaisen vakaumus on tärkeä ja voimavara elämässä. Uskomme, että ihminen voi koulutuksella vaikuttaa omaan elämäänsä ja koulutus luo uskoa tulevaisuuteen.

Ihminen asettaa toiminnalleen päämääriä ja pyrkii toimimaan joidenkin tarkoitusten saavuttamiseksi. Ihminen on kokonaisvaltaisesti toimiva olento, joka elää vuorovaikutussuhteessa.

Yhteiskunnan rakenteiden muuttuminen, tiedon määrän jatkuva kasvaminen ja tiedon nopea vanheneminen pakottavat pohtimaan oppimista ja opettamista. Oppimisen luonne on muuttunut - oppilas ei pelkästään ota vastaan tietoa, vaan on myös itse aktiivinen osallistuja. Sirpaletiedon jakamisesta siirrytään

kokonaisuuksien hahmottamiseen. Oppiminen on entistä enemmän oppimisen taitojen oppimista.

Opistolla noudatamme konstruktivistista ja humanistista oppimiskäsitystä. Jokainen opiskelija on arvokas. Jokaisen työntekijän työpanos on yhtä arvokas ja kaikki työntekijät ovat kasvattajia. Oppilaitos korostaa opiskelijan roolia aktiivisena toimijana, joka on halukas oppimaan ja kehittymään. Jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus tehdä yksilöllisiä valintoja ja vaikuttaa omaan oppimiseensa. Otamme huomioon opiskelijan aikaisemmat opinnot ja pyrimme ohjaamaan heitä opiskelemaan uutta niin, että he pystyvät kohottamaan itsetuntoa onnistumisen kokemusten kautta. Tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen ja elinikäisen opiskeluun motivoiminen.

Oppimiseen liittyy sekä tiedollinen että toiminnallinen elementti. Työpajoissa opiskelijat voivat oppia uusia taitoja tekemällä, mikä kohottaa heidän itsetuntoaan ja he saavat uuden harrastuksen. Yksilöllisyys merkitsee myös erilaisuuden hyväksymistä ja kunnioittamista sekä erilaisten opiskelijoiden opiskelutyylien huomioimista. Pidämme huolta toisista ja erityisesti heistä, jotka eivät selviydy täysipainoisesti omin avuin. Oppilaitos tukee opiskelijan kasvua ja kehittymistä.

2.2. Teoreettinen viitekehys

Patrikainen (1999, 153) määrittelee humanistisen ihmiskäsityksen näin:

Humanistiseen ihmiskäsitykseen liittyy läheinen ja empaattinen, eettinen suhtautuminen oppijaan. Suhde oppijaan on oppimista ja ihmisenä kasvamista ohjaava ja tukeva. Oppimis- ja kasvuprosessissa oppijan omaa arvomaailmaa ja autonomiaa kunnioitetaan.

Oppiminen ei ole Tynjälän mukaan (1999, 37 - 38) tiedon passiivista vastaanottamista vaan oppijan aktiivista kognitiivista toimintaa, jossa hän tulkitsee havaintojaan ja uutta tietoa aikaisemman tietonsa ja kokemuksensa pohjalta. Tällä tavalla oppija jatkuvasti rakentaa kuvaansa maailmasta ja sen ilmiöistä.

Oppiminen on oppijan oman toiminnan tulosta. Ymmärtämistä painotetaan ja se edistää tiedon mielekästä jäsentämistä. Opitun siirtäminen uusiin tilanteisiin riippuu tietojen ja taitojen kytkeytymisestä toisiinsa. Sosiaalisella vuorovaikutuksella on keskeinen rooli oppimisessa. Oppimisen arvioinnin tulisi olla monipuolista ja opetussuunnitelmien tulisi olla joustavia ja oppijan valmiudet tiedon suhteellisuuden ja muuttuvuuden vuoksi.

Konstruktivismi ja oppimisen ohjaaminen

Tynjälä (1999, 61 - 67) on määritellyt konstruktivismin keskeisiä pedagogisia seurauksia näin:

- Oppijan aktiivisuuden merkitys ja opettajan roolin muuttuminen. Opettaminen on oppimisprosessin ohjaamista ja tietoa ei siirretä suoraan opiskelijalle. Vaikkakin opettajalla on tärkeä rooli tiedon esittäjänä ja miten opettaja järjestää oppimistilanteet oppijan oppimisprosessia tukeväksi. Opetuksessa keskeinen kysymys on se, mitä oppija tekee ja miten hän toimii.
- Oppijan aikaisemmat tiedot uuden oppimisen perustana. Oppija tulkitsee uutta tietoa aikaisemman tietonsa pohjalta, joten opetuksen lähtökohdaksi on hyvä ottaa oppijan olemassa olevat tiedot, käsitykset ja uskomukset opiskeltavista ilmiöistä. Mutta opiskelijoiden arkikokemukseen perustuvat käsitykset asioita voivat olla ristiriidassa tieteellisen tiedon kanssa.
- Metakognisten taitojen kehittäminen. Asioiden ymmärtäminen on tärkeämpää kuin ulkoa osaaminen. Vain ymmärretty tieto on mielekästä, merkityksellistä tietoa.
- Erilaisten tulkintojen huomioon ottaminen. Opiskelumenetelmät pitäisi valita siten, että oppijoiden erilaiset tulkinnat joutuvat kohtaamaan toisensa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ts. kaikki eivät opi samoja asioita samoista sisällöistä.
- Faktapainotteisuuden ongelmakeskeisyys. Asioita voidaan tulkita eri tavoilla. Faktatkin opitaan parhaiten silloin, kun ne kytketään oppijan aikaisempaan tietoon ja laajempiin kokonaisuuksiin ja aitoihin todellisiin elämän tilanteisiin ja ongelmiin.

- Oppimisen tilannesidonnaisuuden huomioon ottaminen. Oppiminen on aina sidoksissa ympäristöön, tilanteeseen ja laajempaan kulttuuriin, jossa opetus tapahtuu.
- Monipuolisten representaatioiden huomioon ottaminen. Kykyä käyttää opittua tietoa uusissa tilanteissa edistää se, että opiskelussa tietoa kytetään monenlaisiin konteksteihin ja sitä käsitellään useita eri näkökulmista sekä käytetään erilaisia esitystapoja ja erilaisia oppimistehtäviä.
- Sosiaalisen vuorovaikutuksen painottaminen. Sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta oppija voi ulkoistaa omaa ajatteluaan, saada reflektion aineksia muilta, saada sosiaalista tukea tai antaa sitä toisille. Yhteistoiminnalliset oppimismuodot tehostavat vuorovaikutuksellisuutta.
- Uusien arviointimenetelmien kehittäminen. Arviointi kohdistetaan oppimisprosessiin, jossa arvioijana ovat opettajan lisäksi myös oppija itse sekä opiskelijatoverit. Oppimisen arviointimenettelyllä on suuri vaikutus oppimisprosessiin.
- Tiedon suhteellisuuden ja tuottamistapojen esiin nostaminen. Käsitellään oppilaiden kanssa varsinaisten oppisisältöjen lisäksi sitä, millä tavalla kunkin oppiaineen tietoa tuotetaan ja minkälaisen vaiheiden kautta nykyiseen tietämykseen on päästy.

Opetussuunnitelmien kehittäminen. Pyritään määrittelemään kunkin oppialan keskeiset pääsisällöt ja ongelma-alueet. Tieto muuttuu ja sen vuoksi tärkeämpää on tiedonhankintataidot sekä elinikäisen oppimisen taidot. Tiedon valikointi valtavasta tietovirrasta, sen jäsentäminen, analysoiminen, synteessin tekeminen ja kriittisen arvioinnin taidot ovat tärkeitä taitoja.

Patrikaisen (1999, 155) mukaan konstruktivistinen tiedonkäsitys on:

tiedon luonne on suhteellinen. Ei ole olemassa absoluuttista, oikeaa tietoa maailmasta, vaan jokainen havainnoi ja konstruoi havaintojensa ja aikaisemman kokemuksensa ja tietämyksensä pohjalta omat tietämysrakenteensa, oman todellisuutensa.

Humanistinen oppimiskäsitys

Humanistisessa oppimiskäsityksessä korostetaan opettajan ja oppijoiden keskinäistä vuorovaikutusta. Oppija on sisäisesti motivoitunut ja asettaa toiminnalleen tavoitteet. Hän voi myös valita itselleen sopivan opiskelumuodon. Opettajan rooli on ohjaava ja valmentava. Tarkkoja suunnitelmia ei ole vaan opiskelu toteutuu opiskelijan omien tavoitteiden mukaan. Oppijan pitää olla itseohjautuva ja asettaa itselleen väli- ja lopputavoitteet.

Humanistisessa oppimisnäkemyksessä painotetaan kehittymistä kokonaisvaltaisesti, eheäksi ihmiseksi, oman elämän subjektiksi. Siinä korostuu ihmisen yksilöllisyys, itsemääräämistarve ja runsas oppimispotentiaali sekä näihin kasvattamisen mahdollistava oppimisympäristö. (Patrikainen 1999, 153.)

Humanistinen oppiminen ja oppimisen ohjaaminen

Keskeisintä on persoonallisen ja sosiaalisen kasvun tukeminen sekä oppijan itsetuntemuksen lisääminen. Tietoisuus omasta oppimisesta ja oppimaan oppiminen sekä käsitykset oppimisen kohteista ovat myös keskeisiä piirteitä. Oppiminen on konstruktivistisen tiedonkäsityksen mukaista jatkuvaa tiedon syventämistä ja oman tiedon rakentamista. Kokemuksellisessa oppimisessa korostetaan opettajan ja oppijoiden keskinäistä vuorovaikutusta. Oppijan itseohjautuvuus asettaa opettajalle vaatimuksia, varsinkin silloin, kun oppijalta puuttuu valmiudet itseohjautuvaan opiskeluun.

2.3. Opiskelijaseuranta muissa kansanopistoissa, ammattiopistossa ja aikuisopistossa

Osa kansanopistoista hoitaa oppilasseurannan siten, että opettajat toimittavat päiväkirjat toimistoon, josta tiedot kootaan manuaalisesti listoihin. Joillakin suuremmilla kansanopistoilla on käytössään työvälineohjelma esimerkiksi Primus, jolla voidaan myös tehdä muitakin opetushallintoon kuuluvia tehtäviä.

Pohjois-Karjalan ammattiopistossa on käytössä Winhapro oppilastietokantarekisteriohjelma. Opettajat kirjaavat opiskelijoiden kurssiarvosanat järjestelmään ja opiskelijat voivat tarkistaa kurssien tiedot omilla tunnuksillaan Winhawille – opiskelijaliittymän kautta. Pohjois-Karjalan aikuisopistossa käytetään Studenta – opiskelijatietokantaohjelmaa.

3. Organisaatio

3.1. Organisaatiotyypit ja organisaation osatekijät

Organisaatio on sosiaalinen yksikkö, joka rakennetaan erityyppisiin tavoitteisiin ja päämääriin pyrkimiseksi. Organisaatio voi olla yksityinen, julkinen tai järjestöorganisaatio. Organisaation tunnusomaiset piirteet liittyvät siihen, että organisaatiolla on tietty päämäärä. Erilaiset päämäärään tähtäävät pyrkimykset järjestetään organisaatiossa järkevällä tavalla siten, että muodostuu hierarkia johtajasta työntekijään. Erilaisia organisaatiomalleja ovat esimerkiksi linjaorganisaatio, toimintakohtainen organisaatio, projektiorganisaatio, erilaiset tulosyksiköt, verkostot ja tiimit.

Julkisen organisaation erityispiirteenä ovat yhteys päätösprosesseihin, toiminta perustuu kirjoitettuihin normeihin, palveluluonne sekä taipumus omaksua byrokraattisia piirteitä. Yksityinen organisaatio on esimerkiksi yritys tai oppilaitos. Järjestöorganisaatio on niin sanotun kolmannen sektorin alueella toimivia erilaisia järjestöjä.

”Organisaatiotoiminnan kehitys on kaikkina aikoina seurannut yhteiskunnan ja sosiaalisten yhteisöjen kehittymistä ja siitä lähtöisin olevaa muuttuvaa yhteistoiminnan tarvetta” (Sarala 1988, 38).

3.2. Oppilaitos organisaationa

Oppilaitokset ovat organisaatioita, joilla on opetuksellinen tehtävä. Osa oppilaitoksista on yhteiskunnan hallinnoimia ja osa vapaan sivistystyön oppilaitoksia.

Koskinen (2003, 75 - 77) on väitöskirjassaan todennut, että kansanopistot ovat saavuttaneet yhteiskunnallisesti legitiimin paikan koulutustehtävän suorit-

tajana varsinaisen koulujärjestelmän ulkopuolella ja osin sen sisällä (esimerkiksi peruskoulun suoritusoikeus). Legitimiteettiä ylläpitävät kansalaisjärjestö yhteydet ja onnistuminen suoritettavassa tehtävässä. Silloinkin kun kansanopistojen olemassaolo on ollut uhattuna, poliittista tahtoa ja kansanopistoliikkeen sekä yksittäisten kansanopistojen muutokseen vastaavaa innovatiivisuutta on löytynyt riittävästi toiminnan jatkamiseen.

Kansanopistot ovat joutuneet kehittämään toimintaansa ja etsimään uusia toimintamuotoja. Ne ovat osoittaneet tarpeellisuutensa esimerkiksi elinikäisen oppimisen koulutusorganisaationa ja syrjäytymisen ehkäisyssä tarjoten koulutusta, jota muut oppilaitokset eivät tarjoa esimerkiksi työpajatoiminta.

3.3. Oppiva organisaatio

Oppiva organisaatio – termi kuvaa organisaation toimintatapaa, jonka taustalla ovat organisaation arvot ja kehittymisnäkymät. Organisaation on voitava muuttua esimerkiksi teknologian kehityksen mukana ja kyseenalaistaa jatkuvasti toimintaansa.

Oppivassa organisaatiossa tuetaan jatkuvaa oppimista: henkilöstöpolitiikassa korostuu henkilöstön kehittäminen, ja organisaatioiden arvot ja normit tukevat laadun parantamista, innovaatiotoimintaa ja kilpailua. Oppimiskulttuuri tukee ja edistää tietojen, taitojen ja toimintatapojen hankkimista, soveltamista ja levittämistä kaikin eri keinoin. Jatkovaa oppimista rohkaistaan, esimiehet ja työntekijät kannustavat oppimiseen, eriytyviä ja haasteellisia työtehtäviä tarjotaan ja organisaation järjestelmät ja rakenteet luodaan sellaisiksi, että ne helpottavat ammatillista kasvua, innovatiivisuutta ja kilpailua (Ruohotie, 2000 64 – 65.)

Ruohotien (2000, 69 - 71) mukaan oppivan organisaation kehittymistä edistetään luomalla oppimisen infrastruktuuri. Valtuuksien antaminen työntekijöille tukee myös kehittymistä oppivaksi organisaatioksi. Oppiva organisaatio edellyttää tiedon vapautta ja kaiken saatavilla olevan tiedon jakamista tiimien ja sen jäsenten käyttöön. Esimiesten keskeisenä tehtävänä on saada ihmiset työskentelemään yhteisen vision puolesta. Esimies toimii myös mallina organisaation muille jäsenille. Oppivan organisaation perustana on ihmisten kollektiivinen oppiminen, jossa ihmiset oppivat yhteistoiminnan kautta.

”Oppivan organisaation ajatus perustuu näkemykseen, jossa pyritään koko organisaation henkilöstön oppimiseen ja toimintakyvyyden luovaan yhdistämiseen” (Sarala & Sarala 1996, 15.)

Nikkanen (1996,12) määrittelee oppivan organisaation organisaatioiksi, joka jatkuvasti ja kaikin mahdollisin relevantein keinoin helpottaa jäsentensä ja tiimiensä oppimista, ottaa huomioon sisäiset ja ulkoiset asiakkaansa, on tietoinen ydinosaamisistaan ja tietoisesti muuttaa itseään tekemällä toimintatavoistaan ja strategian muodostamisistaan, arvioinnistaan, kehittämistoimien vaikiinnuttamisistaan ja kehittämisestään hyvän oppimisprosessin, kehittää itsensä ja ympäristönsä vuorovaikutussuhteiden tuloksellisuudesta saatavaa tietoa sekä laajentaa kykyään luoda tulevaisuuttaan.

”Koulun talous samoin kuin myös koulun työyhteisöjen jäsenten inhimilliset voimavarat ovat resursseja, joiden varassa koulu voi kehittyä oppivaksi organisaatioksi.” (Nikkanen 1998, 42.)

Tämä kehittämistehtävä on yksi esimerkki työyhteisön sisältä tullut kehittämistoimenpide, jolla kehitetään työyhteisön opiskelijatietojen tehokasta siirtämistä koko organisaatioon.

3.4. Lieksan kristillisen opiston organisaatio

Lieksan kristillinen opisto on kansanopisto, vapaan sivistystyön oppilaitos ja kolmannen sektorin toimija. Oppilaitosta hallinnoi Lieksan kristillisen opiston kannatusyhdistys ry, joka määrittelee kokouksissaan toiminnan yleiset suuntaviivat ja valitsee hallituksen. Kannatusyhdistyksessä on noin 200 jäsentä ja vuodessa pidetään kaksi kokousta. Hallitukseen kuuluu yhdeksän jäsentä, rehtori, vararehtori, kolme varajäsentä sekä henkilökunnan keskuudestaan valitsema luottamusmies, jolla on puheoikeus hallituksen kokouksissa. Lisäksi kokouksissa on hallituksen ulkopuolinen sihteeri. Hallitus valitsee puheenjohtajan, varapuheenjohtajan sekä muut toimihenkilöt. Johtokunta päättää asioista ja antaa valtuudet rehtorille käytännön toimintaan.

Lieksan kristillisen opiston yhteydessä toimii omana yksikkönään perheryhmäkoti Liekki, jossa työskentelee kuusi henkilöä.

Lieksan kristillisellä opistolla on opetushenkilökuntaa rehtorin ja vararehtorin lisäksi viisi sekä vaihtuva määrä tuntiopettajia. Toimisto- ja huoltohenkilökuntaa on kuusi. Yhteisöpedagogi vastaa internaattitoiminnasta.

Lieksan kristillisen opiston organisaatiota voidaan kuvata Nikkasen & Ruohotien (1998, 46 - 47) määritelmää: ”Oppiva organisaatio on rakenteeltaan matala ja ei - hierarkinen, se on avoin ja inhimillisesti integroitunut, minkä lisäksi sen toimintaa luonnehtii aktiivisesti muutosvoimia hyödyntävä vuorovaikutus.”

Vapaan sivistystyön organisaatiot ovat usein syntyneet kansanliikkeiden ja kansalaisjärjestöjen toimesta. Monesti ne ”tunnustavat väriä”, eli niillä on selkeä arvopohja, jota koulutus- ja sivistystoiminnalla halutaan levittää ja syventää. Vaikka toiminta-ajatus on selkeä, välittömät tavoitteet muotoillaan kuitenkin väljästi, ja ne ovat siitä syystä joustavia ja avoimia. Organisaatio itsessään ei etsi kasvua ja tehokkuutta, vaan sivistysideaalin mukaisesti yksilön henkinen kasvu on tavoitteena. Sitä tukee oppiva yhteisö (Raivola, 1999 213.)

4. Kehittämistehtävän toteutus

Ajatus kehittämistehtävän tekemiseen syntyi vuoden 2005 keväällä, jolloin rehtori kyseli voisiko keskitettyä opiskelijatietojen keräämistä toteuttaa ja oppilaitoksessa jo olevia ohjelmistoja hyväksikäyttäen. Ajatus kypsyi kehittämistehtäväksi kesän aikana. Kehittämistehtävän varsinaisen suunnittelun aloitin linjojen vastaavien opettajien kanssa syyskuussa 2005. Suunnittelussa mietin mitä tietoja tarvitaan ja miten ne sijoitetaan loogisesti taulukkoon, koska tietojen pitää mahtua yhdelle sivulle. Ulkoasun pyrin suunnittelemaan siten, että taulukot ovat selkeitä ja helppokäyttöisiä. Osa soluista piti lukita, etteivät käyttäjät pysty vahingossa poistamaan tietoja tai että funktiot toimivat. Tein koe-lomakkeen ja sen testaaminen suoritettiin yhdessä opettajien ja toimistohenkilöstön kanssa ja keräsin suullisen palautteen jokaiselta tulevalta käyttäjältä esittelytilaisuudessa. Yhteistyössä linjojen vastaavien opettajien ja rehtorin kanssa tein tarvittavat muutokset. Lopullisen lomakkeen tekeminen, ulkoasun

selkiyttäminen, hyväksyminen ja viimeistely ennen opiskelijatietojen keräämistä. Suurin työ oli opiskelijoiden tietojen syöttäminen lomakkeille, koska eri linjoilla on erilaiset opetussuunnitelmat ja tuntimäärät.

Lopuksi piti osa soluista suojata, että käyttäjät eivät voi muuttaa tai hävittää tietoja. Lopuksi varmuuskopioinnista huolehtiminen ja kansioden käyttöoikeuden määrittäminen, jotta kuka tahansa ei pääse niitä katsomaan. Opiskelijoiden tietoja voivat kirjata, muokata ja tulostaa vain opettajat, opintojenohjaaja sekä toimistohenkilökunta.

Tein oppimateriaalin taulukoiden käyttämisestä (liite 1). Pidin oppitunnit opetus – ja toimistohenkilöstölle taulukoiden käyttämisestä ensimmäisellä jaksolla syyskuussa 2005 ja tarvittaessa annoin henkilökohtaista ohjausta. Henkilökohtaista opetussuunnitelmaa tarkistettaessa voi tulla muutoksia, jotka voin muuttaa tarvittaessa.

Taulukot olivat käytössä jo ensimmäisen opintojakson lopussa 25.9.2005 ja toimivat hyvin. Henkilökohtaista koulutusta saa tarvittaessa ja tietenkin muutoksia on tehtävä koko ajan, jos uusia opiskelijoita aloittaa opiskelun kesken lukuvuoden.

Esimerkki yhteenvetotaulukosta

[illegible]

Esimerkki jaksotaulukosta

	A	D	E	F	G	H
1	Linja		Kymppi			
2						
3	Oppilas		Matti Oppilas			
4	2. jakso					
5	Peruskouluaineet	Tuntimäärä	Arvosana	Poissaolo, h	Pvm / Opettaja	Huom.
6	Äidinkieli 180 h	36	8	2	hs	
7	Ruotsi 72 h					
8	Englanti 140 h	30	7	3	hs	
9	Maantieto 18 h					
10	Historia 36 h					
11	Yhteiskuntaoppi 36 h					
12	Uskonto 36 h					
13	Biologia 54 h					
14	Matematiikka 180 h	30	9	4	mt	
15	Kemia 36 h					
16	Fysiikka 36 h	12		1	mt	
17	Oppilaanohjaus 36 h					
18	Yhteensä	108		10		
19						
20	Työpajat					
21	Eurot ja asiointi 36 h					
22	Kotitalous 36 h					
23	Leipominen 36 h					
24	Ihmissuhdetaidot 36 h					
25	Ensiapukurssi 18 h					
26	Ratsastus ja eläintenhoito 72 h					
27	Atk 180 h	36	9	6	tt	internet
28	Näppäilytaito 36 h					
29	Kiinteistönhuolto 72 h					
30	Puutyöt 36 h					
31	Auton/moponkorjaus 108 h					
32	Keraaminen kuvanveisto 2					
33	Opistolehti 36 h					
34	Musiikki 36 h	12			ss	
35	Liikunta 72 h	12			kt	
36	Posliini- ja lasinmaalaus 1 36 h					
37	Posliini- ja lasinmaalaus 2 36 h					
38	Huovutus 36 h					
39	Tekstiilisuun. ja kudonta 36 h					
40	Vaatesuun. ja ompelu 36 h					
41	Kankaanp. ja silkkimaalaus 36 h					
42	Valokuvauksen jatkokurssi 36 h					
43	Kotisivujen tekeminen 36 h					
44	Piirustus ja maalaus 1					
45	Piirustus ja maalaus 2					
46	Jouluaskartelu 18 h					
47	Kasvivarjitys 18 h					
48	Lumen ja jäänveisto 36 h					
49	TET					
50	Venäjän alkeet 36 h					
51	Yhteensä	60		6		
52	Kaikki yhteensä	168		16		
53						TULOSTA
54						
55	Muuta huomioitavaa					
56						
57						
58						
59						

5. Tulosten arviointi ja käytännön kokemukset

Lopputulokset on selkeä ja käyttäjien mielestä helppokäyttöinen. Opettajat ovat kokeneet hyväksi sen, että he näkevät opiskelijoiden tuntikertymät ja ennen kaikkea peruskoulun päättötodistuksen arvosanat. Toimistohenkilöstöltä jää ylimääräisen työn tekeminen ja he voivat kirjoittaa todistukset suoraan taulukoiden tietojen perusteella.

Opiskelijat ovat voineet oppilaanohjaajan kanssa seurata opiskelun etenemistä ja tuntikertymiä. Työpajatunnit ovat yleensä iltaisin ja osa opiskelijoista jättää ne kevätlukukaudelle, jolloin ne tahtovat unohtua. Itsearviointi toteutuu ja opiskelijat voivat muuttaa henkilökohtaista opetussuunnitelmaa, jos heillä selviää opiskelun edetessä jonkin oppiaineen tarpeellisuus esimerkiksi toisen asteen opintoihin suuntautumisessa. Henkilökohtainen opintosuunnitelma jaetaan näin konkreettisiin välitavoitteisiin, joita tarkastellaan esimerkiksi opintojakson lopussa.

Opiskelija-arvioinnin periaatteena arviointi perustuu kunkin opiskelijan itsearviointiin omasta opiskelusta ja sen lopputuloksesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1999 mukaan henkilökohtaisiin opetussuunnitelmiin perustuvan lisäopetuksen onnistuminen vaikuttaa ratkaisevasti se, miten yksilöllinen ja tarkoituksenmukaisen suunnitelman opiskelija voi rakentaa alueellisesta koulutustarjonnasta.

Toisen asteen yhteisvalintalomakkeita täytettäessä voidaan laskea opiskelijan saamat pistemäärät ja miettiä vaihtoehtoisia valintoja ja miten opiskelija vielä voisi tehostaa opiskeluaan saavuttaakseen paremmat arvosanat ja varmistaa pääsyn haluamaansa koulutukseen.

Peruskoululinjan opiskelijat tietävät opiskelun tilanteen ja arvosanat eri kursseilta. Jos opiskelija on suorittanut osan opinnoista toisessa oppilaitoksessa, saadaan tiedot puuttuvista tai suoritetuista opinnoista taulukoista.

Maahanmuuttajaopiskelijoiden tiedot pidetään ajan tasalla ja jos he keskeyttävät opiskelun, voidaan todistus kirjoittaa suoritetuista opinnoista.

6. Pohdinta ja kehittämissuunnitelmat

Kehittämistehtävä on laajentanut tietoa eri linjojen opetussuunnitelmista. Tehtävä on ollut mielenkiintoinen ja haastava. Taulukkolaskennan kertaaminen on edistänyt omia tietoja ja taitoja. Kehittämistehtävä on kannustanut muuta henkilöstöä tietotekniikan opiskeluun. Yhteistyö muun henkilöstön kanssa on lisääntynyt ja kehittämistehtävän tarpeellisuus on motivoinut jatkamaan työn jatkokehittämistä. Olen saanut käyttää omaa tieto-taitoani ja olen ollut mukana oman organisaation kehittämisprosessissa.

Opiskelijat saavat todistuksen kaksi kertaa vuodessa, mutta opiskelijoilla pitäisi olla mahdollisuus saada todistus joka jakson jälkeen siihen saakka saavutetuista opinnoistaan. Jatkossa opiskelijoilla on mahdollisuus päästä katsomaan opintosuorituksiaan omilla henkilökohtaisilla tunnuksillaan.

Ennen opiskelijoiden tuntikertymät, arvosanat ja poissaolotunnit vietiin suoraan toimistoon, jossa toimistonhoitaja kirjasi ne manuaalisesti lomakkeelle. Nyt tiedot viedään suoraan sähköiseen muotoon. Jotkut kokivat alussa kirjaamisen lisätyönä ja liian monimutkaisena, koska taulukkolaskennan käyttäminen ei ollut hallinnassa. Mutta koulutuksen ja henkilökohtaisen ohjauksen avulla tietojen kirjaaminen onnistui hyvin ja uuden käytännön voi katsoa saavuttaneen sille asetetun tarkoituksen. Kehittämistehtävä on alkua oppilaitoksen kehittämiseen esimerkiksi sähköisten päiväkirjojen ja perehdyttämiskansion käyttöönottoon.

Kehittämistehtävän suunnittelu ja toteuttaminen oli mielenkiintoista ja motivoivaa, koska kaikki tahot olivat osallisena omilla näkemyksillään. Jos yhteistyö ei toimi, ei hyväkään idea toteudu. Työyhteisön kehittäminen parantaa toimivuutta, lisää työntekijöiden hyvinvointia ja näkyy myös parempana asiakastyytyväisyytenä. Oppilaitoksessa se näkyy oppilaiden menestymisenä, hyvänä yhteistyönä vanhempien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Työ perustuu oppilaitoksen oppimiskäsityksiin siten, että järjestelmä tukee opiskelijoiden itsearviointiin kehittymisestään. Kun huomataan ajoissa opiskelijan oppimisen ongelmat, voidaan puuttua niihin ja estää opiskelijan opintojen lopettaminen sekä syrjäytyminen. Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan. Välitämme kaikista opiskelijoista ja olemme mukana heidän oppimisprosessissaan ja luomme pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Vuorovaikutus opettajien, oppilaanohjaajan ja opiskelijoiden välillä on lisääntynyt.

Työ antaa myös opiston johdolle lisäarvoa päätöksentekoprosesseille ja tiedon kulku niille tahoille, jotka sitä tarvitsevat. Tuntikertymien kontrollointi helpottuu, jolloin voidaan kohdistaa opetushenkilökuntaresursseja esimerkiksi lyhytkurssitoimintaan. Oppivana organisaationa on saada oppilaitoksen kehittävä toiminta jatkuvaksi ja itsestään selväksi jokaiselle organisaatioissa työskentelevälle. Organisaation laatutyö edellyttää jatkuvaa kehittämistä, kilpailukyvyn ylläpitämistä, henkilökunnan voimavarojen hyödyntämistä sekä toiminnan jatkuvaa uudistamista.

Lähteet

Eloranta, S. 2000. Kehityskeskustelu vanhempien näkökulmasta. Teoksessa Arviointi ja kehityskeskustelu. Toim. J. Vuorinen. PS – kustannus. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy, 75.

Koskinen, H. 2003. Pohjoismaisilta juurilta kohti maailmanlaajuista toimijuutta? Suomalaisen kansanopiston toimintakulttuuri ja sen kansainvälisyys 2000-vuoden alussa. Väitöskirja. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5736-6.pdf> Tampere: Tampereen yliopisto.

Nikkanen, P. 1998. Oppiva koulu – työyhteisön kestävän kehityksen strategia. Teoksessa Talousnäkökulmia koulun laadun kehittämiseen. Toim. P. Nikkanen & P. Ruohotie. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Nikkanen, P. & Ruohotie, P. 1998. Talousnäkökulmia koulun laadun kehittämiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Opetushallitus. 1999. Lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1999. Helsinki: Yliopistopaino

Opetushallitus. 2004. Lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Yliopistopaino

Oppimiskäsitykset – oppimateriaali. Viitattu 5.3.2006. <http://www.jypoly.fi>.

Oppimiskäsitykset. Viitattu 6.3.2006. <http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor>

Patrikainen, R. 1999. Opettajuuden laatu. PS-kustannus, Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.

Perusopetuslaki 628/21.8.1998 § 22

Raivola, R. 1999. Tehoa vai laatua koulutukseen? Juva: WS Bookwell Oy

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Juva: WSOY

Sarala, U. & Sarala, A. 1996. Oppiva organisaatio: oppimisen laadun ja tuotavuuden yhdistäminen. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 1988. Lahti: Salpausselän kirjapaino.

Sarala, U. 1988. Kohti oppivaa organisaatioita. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 1988. Lahti: Salpausselän kirjapaino.

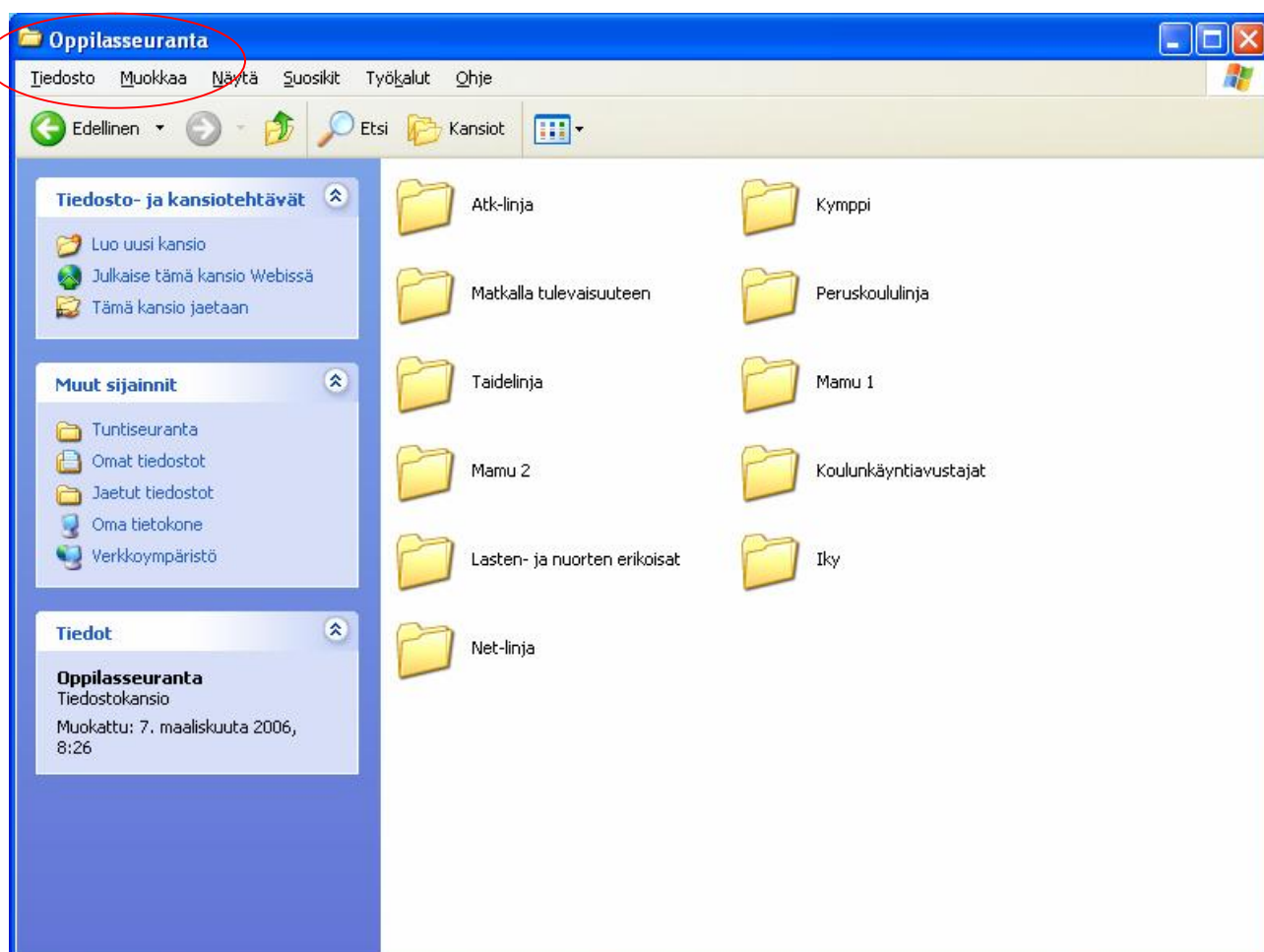
Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Tampere: Kirjayhtymä.

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 630/1998. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

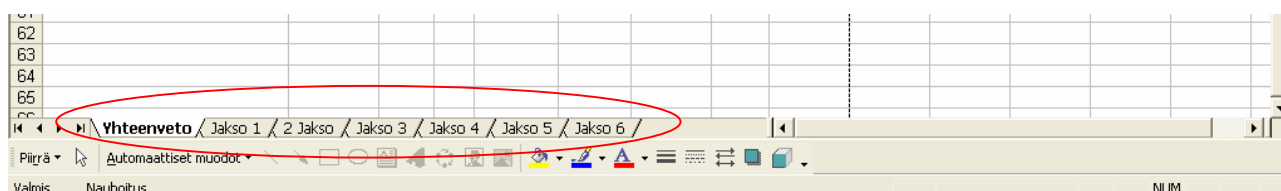
Liitteet

Liite 1 Ohjeet opiskelijatietojen kirjaamiseen

Taulukot löytyvät opiston verkosta: **Verkkoympäristö / Henkilökunta / Oppilasseuranta**. Kansioon pääsevät vain opettajat ja toimistohenkilökunta.

Jokaiselle linjalle on oma kansio ja jokaiselle opiskelijalle on oma työkirja, joka on nimetty opiskelijan nimellä esimerkiksi Matti.Oppilas.xls. Jokaisessa työkirjassa on **Yhteenvetotaulukko** ja kuusi **Jaksotaulukkoa**.

Taulukoiden solut on lukittu ja tietoja voi syöttää vain lukitsemattomiin soluihin. Opiskelijoiden peruskoulun päättötodistuksen arvosanat ja hops:n tiedot on syötetty Yhteenvetotaulukkoon.

1	Linja			Kymppi			
2							
3	Oppilas			Matti Oppilas			
4							
5	Peruskouluvaiheet	Arvosana pk tai muu	Hops	Muk	Tuntimäärä yhteensä	Arvosana a joulukuuta	Arvosana keuhäviö P M=Mukautettu ops tai sanallinen arviointi
6	Aidinkieli 180 h	6	180		54		
7	Ruotsi 72 h	5			0		0
8	Englanti 140 h	7	144		56		6

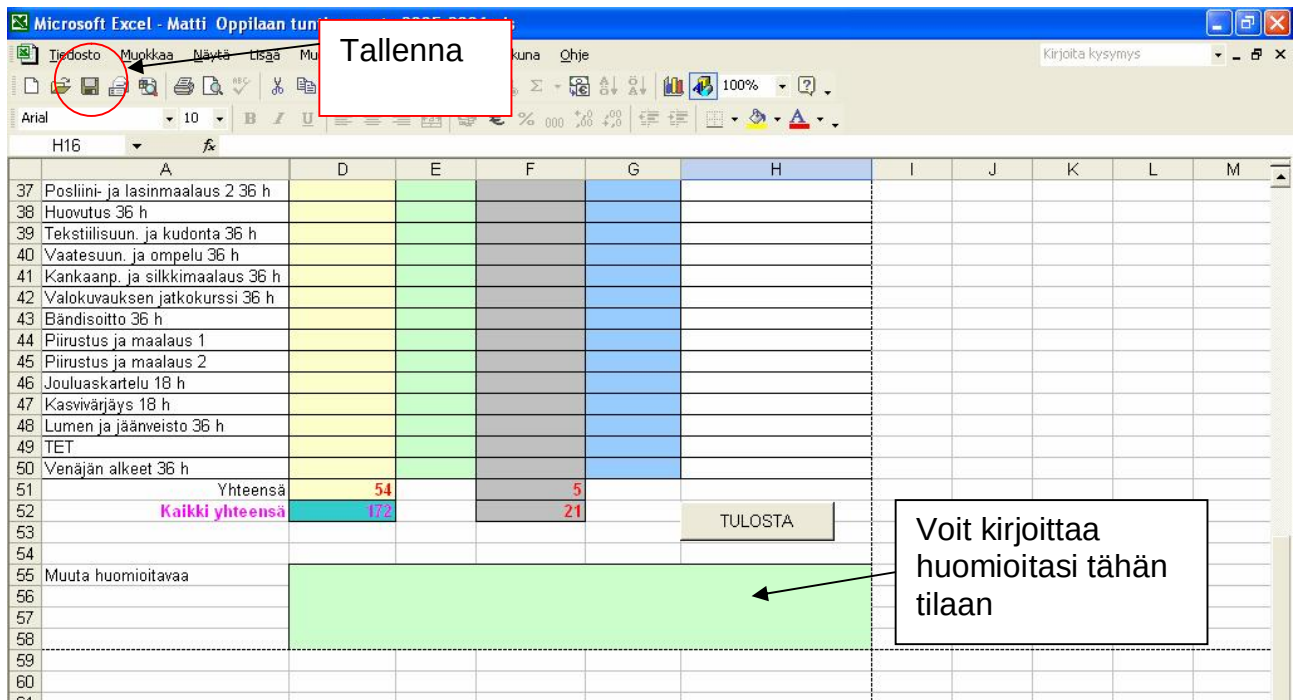
Joissakin soluissa on kommentti, josta saat lisätietoja viemällä hiiren solun päälle.

37	Posliini- ja lasinmaalaus 2 36 h	36	0	0
38	Huuvutus 36 h	36	0	0
39	Tekstiilisuun. ja kudonta 36 h	36	0	0
40	Vaatesuun. ja ompelu 36 h		0	0
41	Kankaanp. ja silkki-maalaus 36 h	36	0	0
42	Valokuvauksen jatkokurssi 36 h		0	0
43	Kotisivujen tekeminen 36 h	36	0	0
44	Piirustus ja maalaus 1		0	0
45	Piirustus ja maalaus 2		0	0
46	Jouluaskartelu 18 h		0	0
47	Kasvivärjäys 18 h	18	0	0
48	Lumen ja jäänveisto 36 h	36	0	0
49	TET		0	0
50	Venäjän alkeet 36 h		0	0
51	Yhteensä	504	92	6
52	Kaikki yhteensä	1116	230	16
53				
54	Opiskelijan tunnint yhteensä		214	TULOSTA
55				
56	A- tai @-kortin suoritus ja pvm			
57				
58	Muuta huomioitavaa			
59				
60				
61				
62				

Poissaolo-
tunnit yh-
teensä

Opiskelijan
tuntikertymä

Yhteenvetotaulukkoon syötetään vain **opiskelijoiden arvosanat joului- ja kevättodistukseen sekä kuittaus ja mahdolliset huomiot**. Taulukon alaosassa on mahdollisuus syöttää tietoja esimerkiksi A-ajokortin suorituksesta sekä muita huomioitavia asioita. Opiskelijan kaikki tunnit, poissaolotunnit sekä kertyneet tunnit näkyvät yhteenvetotaulukossa. Päivitystunnit eli vielä opiskelijan tekemättömät tunnit näkyvät myös.

Oppituntien kokonaismäärä jaksolta näkyy Kaikki yhteensä – solussa. Voit tulostaa taulukon TULOSTA – painikkeella. MUISTA TALLENTAA TAULUKKOIHIN TEKEMÄSI KIRJAUKSET! Jos et muista tallentaa, ohjelma kysyy haluatko tallentaa, kun olet sulkemassa työkirjaa. Vastaa silloin Kyllä.